

Factsheet risicogroundstoffen

Kokos (incl. kokosolie)

Leeswijzer

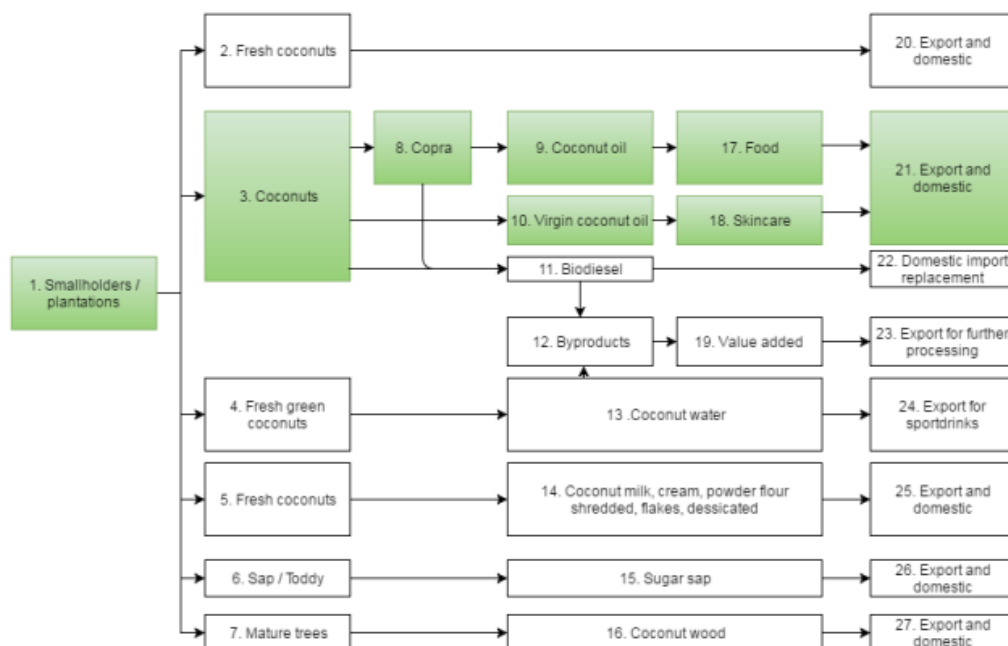
Dit document is bedoeld als eerste algemene introductie tot mogelijke risico's in uw toeleveringsketen. De informatie is gebaseerd op desk research en op kennis van experts bij maatschappelijke organisaties. De benoemde risico's zijn indicatief en kunnen verschillen per regio. Ook kan het zijn dat de lokale situatie veranderd voordat dit document is geüpdatet. Houd hier rekening mee. *Dit document is in juni 2022 bijgewerkt.*

Land van herkomst

De grootste productielanden van kokosnoten in de wereld zijn Indonesië, de Filipijnen en India (in die volgorde). Voor kokosolie is de Filippijnen de grootste producent wereldwijd, gevolgd door Indonesië en India. In 2020 staat Nederland wereldwijd op de 5e plaats als importeur van kokosnoot (Tridge, FAO 2021). Sinds 2015 zijn de Nederlandse kokosimporten met 65% gedaald.

Over deze grondstofketen

Kokospalm is een gewas van hoofdzakelijk kleine boeren. meer dan 90% van de aanplant is in handen van zo'n 16 miljoen *smallholders*. Vaak worden op een gemengd bedrijf naast de (kokos)palmen, gewassen als bananen of groenten geteeld en wordt kleinschalig vee gehouden. Boeren verkopen de kokosnoot als zodanig of verwerken hem in kleine oventjes tot copra (het gedroogde vruchtvlies van de kokosnoot). Via allerlei tussenhandelaren komen de kokosnoten of copra terecht bij de olieverwerkende industrie en gaat vandaar verder naar de binnenlandse markt of export naar het buitenland. Copra wordt verwerkt tot kokosolie en wordt gebruikt als ingrediënt in de voedingsindustrie en voor verzorgingsproducten. Daarnaast wordt gedroogde kokos veel gebruikt voor voedingsmiddelen. Zie onderstaand schema:

Schematisch overzicht van de kokosketen

De kokosketen is zeer complex, met veel kleine boeren en tussenhandelaren, en deels moeilijk bereikbare productielocaties, waardoor het beheersen van IMVO-risico's lastig is. Kokos is vaak niet de hoofdbron van inkomsten van boeren en daardoor lastig om volle aandacht voor te krijgen. We zien een lage productiviteit, geen directe toegang tot markten, beperkte toegang tot financiële diensten en schade als gevolg van plagen en ziekte. 90% van de kokosbomen zijn oud en leveren niet meer voldoende kokos – het duurt 12 jaar om een boom 'op gang' te krijgen. Een manier om de productiviteit te verbeteren is het vervangen van de oude, hoge bomen door zaailingen van de productievere dwergvariant. Het verenigen van kleinschalige kokosboeren in coöperaties kan bijdragen aan een sterkere en betere positie voor de boeren.

Milieu risico's

Veelvoorkomende milieurisico's zijn luchtvervuiling bij het drogen van de kokosnoot tot copra in rustieke droogovens en bodem- en grondwatervervuiling als gevolg van het gebruik van kunstmest en pesticiden. In het verleden zijn grote gebieden in de Filippijnen en Indonesië ontbost voor de aanplant van kokospalmen. In deze gebieden staat de biodiversiteit onder druk. Zeldzame diersoorten in het oorspronkelijke bos delfden het onderspit, toen het bos werd gekapt voor de aanplant van kokospalm. Op dit moment groeit het kokosareaal nauwelijks meer en vindt er weinig 'nieuwe' ontbossing plaats.

Sociale risico's:

Bij de teelt, oogst en eerste verwerking van kokosnoot komen ongezonde en onveilige arbeidsomstandigheden voor. (Jonge) mannen klimmen zonder enige beveiliging in de bomen om de kokosnoot te oogsten komen. Er wordt gewerkt met machetes en andere scherpe gereedschappen. Bij het drogen van de kokosnoten op open vuur zitten mensen in de rook. Verder vindt kinderarbeid plaats. Kinderen vanaf 7-8 jaar worden ingezet voor allerlei taken zoals onkruid wieden, het verzamelen van kokosnoten, het dragen van zakken met kokosnoten en het verwijderen van de bolster en het verwijderen van de copra uit de schil.

De meeste kleinschalige boeren, pachters en de werkers die door hen worden ingehuurd, hebben een zeer laag inkomen, ruimschoots onder wat nodig is voor een adequate levensstandaard voor henzelf en hun families (het zgn. living income of living wage). De prijs die boeren ontvangen voor kokosnoot fluctueert en kan zeer laag zijn, vooral voor boeren in dorpen ver weg van de olieverwerkingsfaciliteiten. Door de vele tussenhandelaren tussen de boeren en de opkooplocaties van de grote oliebedrijven, is prijsvorming ondoorzichtig.

Daarnaast is de productiviteit van het grootste deel van het kokosareaal laag. Doordat boeren nauwelijks toegang hebben tot financiële diensten, vernieuwen ze hun aanplant niet en krijgen daardoor steeds lagere opbrengsten en lagere inkomsten. Daar komt bij dat de nieuwe variëteiten lager zijn (minder risico op ongelukken) en een hogere productie hebben.

De situatie voor werknemers in de kokosindustrie is voor wat betreft arbeidsomstandigheden en inkomen misschien iets beter dan voor kleine producenten, maar we zien dat er bijv. in Indonesië geen vakbondsvrijheid is en dat de overheid regels voor overwerk, vrije dagen etc. heeft versoepeld ten nadele van de werknemers, in hun streven om buitenlandse investeerders aan te trekken en hun economie nieuw leven in te blazen.

Relevante keurmerken

Er is weinig gecertificeerde kokos in de markt, al zien we de laatste jaren wel een toename in de vraag.

- Fairtrade
- Biologisch
- Rainforest Alliance

Relevante multi-stakeholder initiatieven

Duurzame kokos staat nog in de kinderschoenen in vergelijking met grondstoffen als palmolie en soja. In 2020 hebben een aantal bedrijven het initiatief Sustainable Coconut and Coconut Oil Roundtable gestart. Dit initiatief werkt aan duurzaamheidsstandaard: *Sustainable Coconut Charter*.

Meer weten?

- *Eerlijke prijs van een kokosnoot uit Indonesië - Fairfood*
- *How to milk the coconut boom? Philippine farmers check their phones | Reuters*
- Duurzaamheid kleine grondstoffen, VBZ-HAS 2016 – op aanvraag voor leden.
- *Het gevecht om de Copra (2016)*. Een historisch perspectief op de copra industrie.
- *Fairfood Kokos op de Blockhain Indonesie (2017)*
- *Video: over leven in de kokos industrie, Fairfood (4min)*

Experts die u kunt benaderen

Dieneke de Groot - Cordaid (dieneke.degroot@cordaid.org) en/of info@cordaid.org)